

ТУРЧИН І.Ю., КРИВЕНКО О.В.

**ДЕФІНІЦІЯ КОНВОЮВАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ:
СУЧАСНІ НАУКОВІ ПОГЛЯДИ ТА ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ****DEFINITION OF ESCORTING IN THE MILITARY SPHERE:
CONTEMPORARY SCIENTIFIC VIEWS AND DOCTRINAL APPROACHES**

У статті здійснено комплексний науково-правовий аналіз сучасних наукових поглядів щодо дефініції конвоювання у військовій сфері як самостійного та специфічного виду службово-бойової діяльності. Досліджено семантичне навантаження поняття «конвоювання» у контексті практичної діяльності Військової служби правопорядку Збройних Сил України (далі – ВСП ЗСУ) в умовах сучасних викликів і загроз національній безпеці. Систематизовано підходи вітчизняних і зарубіжних учених до визначення змісту, обсягу та сутнісних ознак досліджуваного поняття, виокремлено спільні та відмінні риси різних наукових концепцій. Проаналізовано чинну нормативно-правову базу, що регулює здійснення конвоювання військовослужбовцями ВСП ЗСУ, зокрема в умовах правового режиму воєнного стану, введеного у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України. Виявлено термінологічну неузгодженість і прогалини у чинному законодавстві та науковій літературі, які негативно позначаються на практиці застосування відповідних правових норм. Здійснено порівняльно-правовий аналіз доктринальних підходів і нормативних приписів іноземних держав, насамперед країн – членів НАТО, щодо організації та правового забезпечення конвоювання у збройних силах. Запропоновано авторське визначення поняття «конвоювання військовослужбовців» як окремого виду службово-бойової діяльності органів правопорядку у Збройних Силах України, яке враховує специфіку воєнного часу та сучасні оперативні реалії. Обґрунтовано необхідність уніфікації термінологічного апарату в досліджуваній сфері з урахуванням умов правового режиму воєнного стану, стандартів НАТО та кращого досвіду іноземних країн. Сформульовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання відповідних правовідносин та підвищення ефективності діяльності ВСП ЗСУ під час виконання завдань з конвоювання.

Ключові слова: конвоювання, Військова служба правопорядку, дефініція, військовослужбовець, службово-бойова діяльність, термінологічний апарат, правове регулювання, воєнний стан, порівняльно-правовий аналіз, нормотворчість.

The article provides a comprehensive scientific and legal analysis of contemporary scholarly perspectives on the definition of escorting in the military domain as an independent and specific type of service and combat activity. The semantic content of the concept of «escorting» is examined in the context of the practical activities of the Military Law Enforcement Service of the Armed Forces of Ukraine (hereinafter – MLES AFU) amid modern challenges and threats to national security. The approaches of domestic and foreign scholars to defining the content, scope, and essential characteristics of the concept under study are systematized, and the common and distinctive features of various

© ТУРЧИН І.Ю. – майор, слухач (Національний університет оборони України) <https://orcid.org/0009-0008-3848-0229>

© КРИВЕНКО О.В. – кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, доцент кафедри військового права та правоохоронної діяльності (Національний університет оборони України) <https://orcid.org/0000-0002-4776-3465>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

scientific concepts are identified. The current regulatory and legal framework governing the conduct of escorting by servicemembers of the MLES AFU is analyzed, particularly under the legal regime of martial law introduced in connection with the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. Terminological inconsistencies and gaps in the current legislation and academic literature that negatively affect the application of relevant legal norms in practice are identified. A comparative legal analysis of the doctrinal approaches and normative provisions of foreign states, primarily NATO member countries, concerning the organization and legal support of escorting in armed forces is conducted. An original definition of the concept of «escorting of servicemembers» is proposed as a distinct type of service and combat activity of law enforcement bodies within the Armed Forces of Ukraine, which takes into account the specifics of wartime and contemporary operational realities. The necessity of unifying the terminological apparatus in the field under study is substantiated, taking into account the conditions of the legal regime of martial law, NATO standards, and the best practices of foreign countries. Specific proposals for improving the normative and legal regulation of the relevant legal relations and enhancing the effectiveness of the MLES AFU in performing escorting tasks are formulated.

Key words: *escorting, Military Law Enforcement Service, definition, military personnel, service and combat activity, terminological apparatus, legal regulation, martial law, comparative legal analysis, lawmaking.*

Вступ. Розвиток національного законодавства у сфері правового регулювання діяльності Військової служби правопорядку ВСП ЗСУ в умовах правового режиму воєнного стану зумовлює необхідність переосмислення та уточнення базових понять, які визначають основні напрями службово-бойової діяльності її підрозділів. Одним із таких понять є «конвоювання» – складний вид діяльності з охорони, ізоляції та переміщення осіб, щодо яких застосовуються примусові заходи відповідно до чинного законодавства.

Незважаючи на практичну значущість конвоювання в умовах правового режиму воєнного стану, у вітчизняній юридичній науці залишається дискусійним питання про зміст та обсяг цього поняття. Відсутність єдиного доктринального підходу до його визначення негативно впливає на якість нормотворчої діяльності та правозастосовну практику. У науковій літературі зустрічаються різні терміни – «конвоювання», «охорона та конвоювання», «ескортування», «супровід» – що свідчить про термінологічну неупорядкованість у цій сфері [1, с. 45].

Актуальність дослідження зумовлена також практичними потребами ВСП ЗСУ, яка в умовах збройного конфлікту суттєво розширила коло суб'єктів конвоювання та територію здійснення відповідних заходів. Наукове осмислення дефініції конвоювання має важливе значення для подальшого розвитку нормативно-правового регулювання цього виду діяльності. Крім того, євроінтеграційні процеси та приведення правової системи України у відповідність до стандартів Організації Північноатлантичного договору (далі – НАТО) і Європейського Союзу (далі – ЄС) ставлять завдання гармонізації вітчизняного законодавства у сфері правопорядку у Збройних Силах із кращими світовими практиками.

Звернення до зарубіжного досвіду у сфері правового регулювання конвоювання у Збройних Силах є важливим з огляду на необхідність запровадження в Україні найкращих міжнародних стандартів у цій сфері. Держави – члени НАТО, зокрема США, Велика Британія, Польща та Федеративна Республіка Німеччина, мають розвинуту систему нормативно-правового регулювання відповідного виду діяльності, яка ґрунтується на чіткій термінологічній визначеності.

Проблематиці діяльності ВСП ЗСУ присвячено праці таких вітчизняних учених, як В. В. Коваленко, М. І. Мельник, Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. Ф. Скакун, В. М. Плішкін, І. Г. Богатирьов, О. М. Бандурка та ін. Однак питання дефініції конвоювання як окремого виду службово-бойової діяльності ВСП у ЗСУ не отримало комплексного наукового дослідження, що й визначає науковий інтерес до обраної теми.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сучасних наукових поглядів щодо дефініції конвоювання у військовій сфері та формулювання авторського визначення цього поняття з урахуванням специфіки діяльності ВСП ЗСУ.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-правові методи пізнання: діалектичний метод, системно-структурний аналіз, формально-юридичний,

порівняльно-правовий, логіко-семантичний методи. Їх поєднання забезпечує всебічне й комплексне вивчення досліджуваної проблематики в єдності теоретичних і практичних аспектів.

Результати дослідження. Дослідження дефініції конвоювання, на наш погляд, доцільно розпочати з аналізу його семантичного навантаження. Термін «конвой» походить від французького «convoi» та означає збройну охорону, що супроводжує когось або щось [3, с. 234].

Юридична енциклопедія визначає конвоювання як «спосіб охорони та ізоляції осіб, що затримані чи підлягають переміщенню, з метою забезпечення їхньої явки до відповідних органів або виконання судового рішення» [18, с. 189]. Таке визначення, однак, не відображає специфіки цього поняття у військовій сфері та зосереджується переважно на його кримінально-процесуальному аспекті.

В англомовній доктрині для позначення аналогічної діяльності використовуються терміни «escort» (ескортування), «convoy» (конвоювання в первісному сенсі – зазвичай стосовно транспортних засобів або вантажів) та «custody transfer» (передача особи під варту) [20, с. 23]. Разом з тим у нормативних актах США та НАТО термін «escort» є широким поняттям, що охоплює як охорону осіб, так і супровід транспортних конвоїв. Подібна термінологічна поліфонія ускладнює порівняльно-правовий аналіз.

В українській правовій традиції поняття «конвоювання» набуло сталого вжитку в нормативно-правових актах, що регулюють кримінально-виконавчу та кримінально-процесуальну діяльність. Водночас у сфері діяльності ВСП ЗСУ це поняття залишається недостатньо унормованим, що породжує правові прогалини та неоднозначність правозастосовної практики.

Важливо зазначити, що поняття конвоювання необхідно відмежовувати від суміжних правових категорій. «Охорона» є ширшим поняттям, яке включає заходи щодо забезпечення цілісності й недоторканності об'єктів і осіб без їх обов'язкового переміщення. «Ескортування» наближене до конвоювання, проте може не передбачати примусового характеру. «Супроводження» здебільшого означає добровільне чи службове переміщення поруч із особою, що не включає елемента примусу та ізоляції. «Конвоювання» є найбільш специфічним поняттям із чітко вираженим примусовим характером, особливими правовими підставами та спеціально уповноваженим суб'єктом складом [8].

Аналіз чинного законодавства України свідчить про відсутність єдиного визначення конвоювання. Закон України «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України» [13] оперує поняттям «конвоювання» без його нормативного визначення. Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України використовує цей термін поряд із поняттям «охорона», однак чіткого розмежування між ними не проводить.

Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» [12] визначає основні завдання, функції та повноваження ВСП ЗСУ, серед яких прямо передбачено здійснення конвоювання. Однак цей закон також не містить нормативного визначення конвоювання як самостійного виду діяльності, обмежуючись лише переліком функцій без розкриття їх змісту.

Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) [8] містить норми щодо затримання та доставки осіб, що певною мірою охоплює конвоювання як інструмент кримінального судочинства. Відповідно до ст. 208 КПК України, уповноважена службова особа вправі затримати особу без ухвали слідчого судді, суду у разі, якщо є підстави вважати її причетною до вчинення злочину. Проте, на наш погляд, механізм передачі затриманих від військових підрозділів до органів правопорядку та порядок їх конвоювання врегульовані фрагментарно.

В умовах правового режиму воєнного стану, введеного Указом Президента України [11], низка законодавчих актів отримала нову редакцію або була доповнена нормами, що безпосередньо стосуються діяльності ВСП ЗСУ. Зокрема, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [14] наділяє відповідні органи розширеними повноваженнями з охорони громадського порядку та затримання осіб. Проте питання конвоювання у цих законодавчих актах знову ж таки залишається поза межами чіткого нормативного регулювання.

Суттєві термінологічні колізії виявляються при зіставленні законодавства у сфері кримінального судочинства, де поняття конвоювання є відносно розробленим [8, с. 112], та внутрішньо-службових нормативних актів у Збройних Силах. В умовах правового режиму воєнного стану коло осіб, що підлягають конвоюванню силами ВСП ЗСУ, суттєво розширилося: особи, підозрювані у вчиненні злочинів проти основ національної безпеки; особи, затримані на підконтрольних силам оборони України територіях відповідно до ст. 208 КПК України; військовополонені під час їхнього транзиту [14, с. 23]. Ці нові реалії вимагають відповідного нормативного оформлення.

Окремої уваги заслуговує правовий аспект конвоювання військовополонених, що регулюється окрім національного законодавства також нормами міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевською конвенцією про поводження з військовополоненими [5]. Відповідно до положень цієї Конвенції, держава-утримувач несе відповідальність за безпеку військовополонених під час їх конвоювання. Вимоги міжнародного гуманітарного права до умов конвоювання військовополонених є значно суворішими порівняно з вимогами щодо конвоювання цивільних осіб або військових правопорушників, що також підкреслює необхідність чіткої диференціації різних видів конвоювання в законодавстві.

На наш погляд у науковій літературі доцільно виокремити три підходи до визначення конвоювання у військовій сфері. Так, прихильники функціонального підходу (В. В. Коваленко, М. І. Мельник) визначають конвоювання передусім через його цільове призначення – забезпечення переміщення певних осіб між об'єктами з дотриманням встановлених правових режимів і вимог безпеки [7, с. 34]. При цьому акцент робиться на меті та результаті діяльності, а не на організаційних формах її здійснення.

Організаційний підхід (Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк) розглядає конвоювання як сукупність організаційних та практичних заходів, спрямованих на забезпечення охорони, ізоляції та переміщення певних категорій осіб [6, с. 67]. За цим підходом увага акцентується на способах здійснення конвоювання та організаційних аспектах управління конвойною службою.

Системний підхід (О. Ф. Скакун, С. С. Алексєєв) передбачає розгляд конвоювання як цілісної системи правовідносин, що охоплює суб'єктів, об'єкт, зміст та юридичні факти [15, с. 89]. Вбачається, що цей підхід є найбільш перспективним з точки зору формування повноцінної доктрини конвоювання, оскільки дозволяє охопити всі елементи відповідних правовідносин у їх взаємозв'язку та взаємозалежності.

Особливої уваги заслуговує позиція В. М. Плішкіна, який розмежує поняття «конвоювання» та «супроводження». На його думку, конвоювання передбачає примусовий характер переміщення особи та можливість застосування заходів фізичного впливу у разі протидії, тоді як супроводження є добровільним чи нейтральним заходом [10, с. 45]. Таке розмежування є важливим для визначення правового статусу конвойованих осіб у Збройних Силах України.

І. Г. Богатирьов у своїх дослідженнях [2] акцентує увагу на кримінально-виконавчому аспекті конвоювання, визначаючи його як заходи з переміщення засуджених між установами виконання покарань. Хоча цей підхід є звуженим порівняно з військово-правовою специфікою, він містить корисні елементи щодо правового статусу конвойованих осіб та гарантій їхніх прав.

Аналіз наукових джерел дозволяє виявити ще одну суттєву прогалину: більшість дослідників розглядає конвоювання як діяльність органів внутрішніх справ або кримінально-виконавчої системи, залишаючи поза увагою специфіку конвоювання у Збройних Силах. Водночас конвоювання у ЗСУ має суттєві особливості, пов'язані з: специфічним суб'єктом складом (підрозділи ВСП ЗСУ); розширеним колом підстав для конвоювання (не лише кримінально-процесуальні, а й суто військово-дисциплінарні); особливостями правового статусу конвойованих осіб (військовослужбовці, військовополонені); специфікою умов здійснення конвоювання (у тому числі в умовах бойових дій).

Вбачається, що порівняльно-правовий аналіз нормативного регулювання конвоювання у Збройних Силах іноземних держав дозволяє виявити підходи, які можуть бути запозичені в українській практиці.

У США правове регулювання конвоювання у Збройних Силах здійснюється відповідно до Єдиного кодексу військової юстиції Uniform Code of Military Justice (далі – UCMJ) та відповідних підзаконних нормативних актів. Польовий статут армії США FM 19-10 «Military Police Law and Order Operations» містить детальну регламентацію конвоювання осіб (prisoner escort operations), визначаючи його як організований супровід затриманих, військовополонених або цивільних осіб під вартою уповноваженими військовослужбовцями з метою забезпечення їх безпечного та контрольованого переміщення між визначеними пунктами. Статут включає чітку регламентацію підстав, порядку здійснення, а також прав і обов'язків суб'єктів конвоювання. Аналогічні положення містяться в настановах FM 3-19.40 та FM 3-19.50, що регламентують утримання та переміщення затриманих у різних оперативних обставинках [20, с. 34-38].

Бриганські Збройні Сили (Her Majesty's Armed Forces) оперують поняттям «prisoner handling» (поводження з затриманими), яке охоплює й конвоювання. Відповідні нормативні акти Міністерства оборони Великої Британії містять комплексне визначення діяльності щодо конвоювання осіб у різних умовах, включно з умовами бойових дій і миротворчих операцій. Характерною

рисою британського підходу є чітке розмежування між конвоюванням у кримінально-правовому сенсі (prisoner escort) та оперативним конвоюванням затриманих осіб (detainee handling) в умовах збройного конфлікту.

Польща, як держава – член НАТО з досвідом участі в міжнародних миротворчих місіях, сформувала доктрину конвоювання з урахуванням стандартів Альянсу. Польський Кодекс військового права [23] та відповідні підзаконні акти визначають конвоювання (konwojowanie) як специфічний вид службової діяльності військової поліції, що охоплює заходи з охорони та переміщення затриманих осіб. На наш погляд польський досвід є особливо цінним для України з огляду на схожість правових систем і традицій та менталітет населення.

У Федеративній Республіці Німеччина конвоювання у Збройних Силах регулюється Законом про військову поліцію (Feldjägergesetz) [24] та відповідними настановами. Особливістю німецького підходу є підвищені вимоги до дотримання прав людини під час конвоювання, що відображає загальні конституційні принципи ФРН. Визначення конвоювання в нормативних актах ФРН акцентує увагу на гарантіях прав конвойованих осіб поряд із завданнями забезпечення громадського порядку та безпеки.

Аналіз стандартів НАТО у сфері конвоювання дозволяє виокремити ключові елементи, які є спільними для всіх держав – членів Альянсу: обов'язкова правова підстава для кожного випадку конвоювання; чітко регламентований порядок документального оформлення конвоювання; чітка регламентація умов поводження з конвойованими особами відповідно до міжнародних стандартів; обов'язкова фахова підготовка персоналу, що здійснює конвоювання; наявність механізму контролю та відповідальності.

Досвід іноземних держав свідчить про те, що ефективна система правового регулювання конвоювання у Збройних Силах потребує: по-перше, чіткого нормативного визначення поняття; по-друге, детальної регламентації підстав, порядку та умов здійснення конвоювання; по-третє, встановлення гарантій прав конвойованих осіб; по-четверте, формування системи контролю та відповідальності за порушення встановлених правил конвоювання.

З урахуванням проведеного аналізу пропонується таке визначення конвоювання у діяльності ВСП ЗСУ – це врегульований нормами військового та адміністративного права вид службово-бойової діяльності підрозділів ВСП ЗСУ, що полягає у виконанні комплексу організаційних, правових заходів із ізоляції, охорони та примусового переміщення осіб, щодо яких уповноваженими органами прийнято відповідне процесуальне або адміністративне рішення, з метою забезпечення їх доставки до визначеного місця призначення в умовах, що виключають можливість втечі, самоушкодження або заподіяння шкоди іншим особам.

На наш погляд, запропоноване визначення відображає такі сутнісні ознаки конвоювання у військовій сфері: по-перше, нормативно-правова підстава здійснення (рішення уповноваженого органу); по-друге, суб'єктний склад (підрозділи ВСП ЗСУ як спеціально уповноважені суб'єкти); по-третє, об'єкт (особи, щодо яких прийнято відповідне рішення); по-четверте, мета (доставка до місця призначення); по-п'яте, спосіб (комплекс організаційних, тактичних і правових заходів); по-шосте, умови (забезпечення ізоляції та безпеки).

Таке розуміння дозволяє відмежувати конвоювання від суміжних понять «охорони», «ескортування» та «супроводження». Від «охорони» конвоювання відрізняється обов'язковим переміщенням особи в просторі та більш вираженим примусовим характером. Від «ескортування» – наявністю жорсткої правової підстави, що виключає добровільність з боку особи, яку переміщують. Від «супроводження» – наявністю ізоляційної складової та специфічним правовим режимом здійснення заходів.

Для практичного застосування запропонованого визначення важливо також окреслити класифікацію видів конвоювання у діяльності ВСП ЗСУ. За суб'єктним складом конвойованих осіб можна виокремити: конвоювання військовослужбовців, підозрюваних у вчиненні злочинів або правопорушень; конвоювання військовослужбовців, підданих дисциплінарному арешту; конвоювання осіб, затриманих у зоні відповідальності сил оборони; конвоювання військовополонених. За метою конвоювання розрізняють: конвоювання для забезпечення явки до слідчих органів; конвоювання для виконання судових рішень; конвоювання для утримання під вартою; конвоювання для передачі відповідним органам.

Запропонована дефініція та класифікація є основою для подальшого формування нормативної бази у сфері конвоювання у ЗСУ. Зокрема, вона може бути використана при розробці проекту Інструкції про порядок здійснення конвоювання у Збройних Силах України, яка встановлювала б єдині стандарти відповідної діяльності.

З урахуванням результатів проведеного дослідження вважаємо за необхідне запропонувати такі заходи щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання конвоювання у Збройних Силах України.

1. Нормативне закріплення дефініції конвоювання у Законі України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» у такій редакції: «конвоювання – вид службово-бойової діяльності підрозділів Військової служби правопорядку Збройних Сил України, що полягає у виконанні комплексу організаційних і правових заходів із, ізоляції та примусового переміщення осіб, щодо яких уповноваженими органами прийнято відповідне процесуальне або адміністративне рішення».

2. Розробка та затвердження Наказом Міністра оборони України Інструкції про порядок здійснення конвоювання у Збройних Силах України, яка б встановлювала: підстави для здійснення конвоювання; порядок організації та підготовки конвойних підрозділів; правовий режим переміщення конвойованих осіб; гарантії прав осіб, що конвоюються; порядок документування конвоювання та звітності; відповідальність за порушення встановлених правил конвоювання, механізми контролю.

3. Запровадження спеціалізованої підготовки особового складу ВСП ЗСУ з питань конвоювання з урахуванням вимог міжнародного гуманітарного права та стандартів НАТО. Відповідні навчальні програми мають охоплювати як теоретичні аспекти правового регулювання конвоювання, так і практичні навички здійснення конвойних заходів у різних умовах оперативної обстановки.

Висновки

1. В сучасній правовій науці існують три основних підходи до визначення поняття конвоювання у військовій сфері: функціональний (визначення через цільове призначення), організаційний (визначення через систему заходів) та системний (визначення через систему правовідносин). Вбачається, що найбільш перспективним для подальшого доктринального розвитку є системний підхід, що дозволяє охопити всі елементи відповідних правовідносин у їх взаємозв'язку.

2. Чинне законодавство України не містить єдиного нормативного визначення конвоювання у діяльності ВСП ЗСУ, що є суттєвим недоліком правового регулювання. Наявна термінологічна невпорядкованість між різними галузями законодавства – кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого, військового – негативно впливає на правозастосовну практику та якість нормотворчої діяльності.

3. В умовах правового режиму воєнного стану коло суб'єктів і об'єктів конвоювання суттєво розширилося, що вимагає відповідного нормативного врегулювання. Зокрема, розширення кола осіб, що підлягають конвоюванню силами ВСП ЗСУ (включно з особами, затриманими в зоні бойових дій, та військовополоненими), породжує нові правові питання щодо статусу цих осіб та гарантій їхніх прав.

4. Порівняльно-правовий аналіз досвіду держав – членів НАТО свідчить про необхідність формування в Україні комплексної системи правового регулювання конвоювання у ЗСУ, що ґрунтується на чіткому нормативному визначенні поняття, детальній регламентації підстав і порядку здійснення конвоювання, а також встановленні гарантій прав конвойованих осіб відповідно до міжнародних стандартів.

5. Запропоноване авторське визначення конвоювання у діяльності ВСП ЗСУ відображає сукупність сутнісних ознак цього виду діяльності та може бути використане при вдосконаленні чинного законодавства. Перспективами подальших досліджень є розробка пропозицій щодо нормативного регулювання окремих видів конвоювання (зокрема, конвоювання військовополонених та осіб, затриманих в умовах збройного конфлікту), а також формування стандартів підготовки особового складу ВСП ЗСУ до здійснення конвойних заходів.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О. М., Соболев В. О. Теорія та методи роботи з персоналом в органах внутрішніх справ. Харків: Університет внутрішніх справ, 1999. 478
2. Богатирьов І. Г. Кримінально-виконавче право України. Київ : ВД «Дакор», 2008. 312 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2004. 1440 с.
4. Діордіца І. В. Правові засади діяльності органів правопорядку у сфері забезпечення воєнної безпеки держави. Київ : Ліра-К, 2020. 394 с.

5. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серп. 1949 р. Офіційний вісник України. 2010. № 70. Ст. 2528.
6. Каложний Р. А., Комзюк А. Т. Адміністративна відповідальність в Україні. Харків : Харківський нац. ун-т внутр. справ, 2008. 256 с.
7. Коваленко В. В., Мельник М. І. Правові основи діяльності органів правопорядку. Київ : Атіка, 2002. 196 с.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Голос України. 2012. № 90–91.
9. Мисик І. В. Адміністративно-правовий статус Військової служби правопорядку Збройних Сил України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 218 с.
10. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 1999. 702 с.
11. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 64/2022. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
12. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України від 7 берез. 2002 р. № 3099-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 32. Ст. 225.
13. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24 берез. 1999 р. № 551-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 22–23. Ст. 197.
14. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.
15. Скаун О. Ф. Теорія держави і права. Харків : Консум, 2001. 656 с.
16. Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України : затв. Законом України від 24 берез. 1999 р. № 550-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 22–23. Ст. 196.
17. Тюріна О. В. Сучасні системи поліції та жандармерії країн Європи та Америки. Київ : КНТ, 2006. 100 с.
18. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998–2004. Т. 3. 789 с.
19. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К. : Укр. енцикл., 1998. Т. 1 : А – Г. 669 с.
20. Cornell R., Whitfield D. Military Police Operations in Law Enforcement. Virginia : ARMY WAR COLLEGE PRESS, 2018. 145 p.
21. FM 19-10. Military Police Law and Order Operations. Washington D.C. : Department of the Army, 2000. 212 p.
22. NATO STANAG 2044. Procedures for Dealing with Prisoners of War. Brussels : NATO Standardization Agency, 2018.
23. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, Dz.U. 2001 nr 123 poz. 1353 URL:<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20011231353/T/D20011353L.pdf>
24. UZwGBw. Gesetz über die Anwendung unmittelbaren Zwanges durch Soldaten Feldjäger der Bundeswehr, BGBl. I 1965. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/uzwbwbg/BJNR007960965>

Дата першого надходження статті до видання: 07.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026